

Α Φ Ι Ε Ρ Ω Μ Α
ΤΙΜΗΣ ΚΑΙ ΜΝΗΜΗΣ ΣΤΑ ΘΥΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ
υποστρατήγου ε.α. Νικολάου Ζαρκάδα

Εισαγωγή

Γενοκτονία Ποντίων ελλήνων ορίζεται το σφοδρό και ανελέητο κύμα σφαγών και ο μαζικός εκτοπισμός των ελληνικών πληθυσμών του Πόντου, που πραγματοποιήθηκε από το κίνημα των Νεότουρκων κατά την περίοδο 1914 – 1923.

Η Πολιτεία με τρεις νομοθετικές πρωτοβουλίες αναγνώρισε τη γενοκτονία του Μικρασιατικού και Θρακικού ελληνισμού και καθόρισε ημέρες μνήμης αυτού.

Συγκεκριμένα, με τον νόμο 2193/1994 {ΦΕΚ 32 Α'} "Ορίζεται η 19η Μαΐου ως ημέρα μνήμης της γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου", {άρθρο 1}, με τον νόμο 2645/1998 {ΦΕΚ 234 Α'} "Ορίζεται η 14η Σεπτεμβρίου κάθε έτους ως ημέρα εθνικής μνήμης της γενοκτονίας των Ελλήνων της Μικράς Ασίας από το τουρκικό κράτος" {άρθρο πρώτο} και με τον νόμο 4954/2022 {ΦΕΚ 136 Α'} "ορίζεται η 6η Απριλίου ως ημέρα του Θρακικού Ελληνισμού, ήτοι ημέρα μνήμης της γενοκτονίας αυτού {άρθρο 48}.

Στις γραμμές, που ακολουθούν, ως ένα μικρό αφιέρωμα στα θύματα της Γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου, λίαν περιληπτικά, θα προσπαθήσω να ανατρέξω σε μια ιστορική αναδρομή της περιοχής και να περιγράψω τις συνθήκες γενοκτονίας αυτών.

Ιστορική Αναδρομή

Πόντος το όνομα δόθηκε στα πιο αρχαία χρόνια στις παράλιες περιοχές του Εύξεινου Πόντου.

Κατά την κλασσική και μεταγενέστερη εποχή περιορίστηκε στην περιοχή των βορείων παραλιών της Μικράς Ασίας, στον Εύξεινο Πόντο, στον οποίον πιθανολογείται ότι κατά τον 8ο π.Χ. αιώνα έγινε η άφιξη των Ελλήνων.

Αναπόδεικτα και ατεκμηρίωτα μυθολογικά κείμενα και συγγραφείς μεταγενέστεροι, από τα γεγονότα, περιγράφουν την ίδρυση των ελληνικών αποικιών στην περιοχή. Πρώτη ιδρύθηκε από τη Μίλητο η Σινώπη, η οποία αποικίστηκε δυο φορές, πριν και μετά τον 8ο π.Χ. αιώνα, και έγινε μητρόπολη για όλες σχεδόν τις άλλες αποικίες – πόλεις .

Κατά τους βυζαντινούς χρόνους και ιδιαίτερα μετά τον 6ο έως και 16ο π.Χ. αιώνα ο Πόντος αποτελεί πνευματικό και θρησκευτικό κέντρο.

Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1453 από τους τούρκους οθωμανούς ακολούθησε και η κατάληψη της Τραπεζούντας το 1464 και συνέχεια όλης της περιοχής του Πόντου με συνέπεια την πληθυσμιακή, κοινωνική και οικονομική ανακατάταξη.

Κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας η ζωή των Ελλήνων χριστιανών του Πόντου ήταν σχεδόν πάντοτε χωρίς ασφάλεια, χωρίς βεβαιότητα και κάτω από την αυθαίρετη, τυραννική και σκληρή εξουσία των κατακτητών. Ο χριστιανός έπρεπε

πάντοτε να φανερώνει ότι είναι ραγιάς και χωρίς να έχει τρόπους να αντισταθεί σε επιβολές κατά της ζωής και της περιουσίας του.

Τα πρώτα χρόνια, μετά την κατάληψη της Τραπεζούντας, ο Ελληνικός πληθυσμός του Πόντου έζησε σε συνθήκες ένδειας, αφού τις καλύτερες γαίες αυτού μοιράστηκαν οι οθωμανοί κατακτητές, κατά την οθωμανική αντίληψη ότι η γη ανήκει στον Σουλτάνο. Με την πάροδο όμως του χρόνου οι Έλληνες επέτυχαν αξιόλογη επιστημονική ανάπτυξη, η οποία στηρίχθηκε στη γεωργία, την κτηνοτροφία και την βιοτεχνία.

Αποφασιστικό ρόλο στην επιβίωση του ποντιακού ελληνισμού, κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας, έπαιξαν και τα μεταλλεία του Πόντου και τα προνόμια, που παραχώρησε ο κατακτητής, για λόγους δικού του συμφέροντος, στους κατοίκους των μεταλλευτικών περιοχών.

Παρ' όλα αυτά, οι δυστυχείς εργάτες των μεταλλείων είχαν την κοινή τύχη των λοιπών Ελλήνων του Πόντου. Υπέστησαν τους διωγμούς και τις εξοντώσεις, ιδιαίτερα από το έτος 1914 ως την ημέρα της εκρίζωσης από τα πατρογονικά εδάφη.

Με την κήρυξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και την είσοδο της Τουρκίας στο πλευρό της Γερμανίας, στην Τουρκία στις 21.7.1914 κηρύχθηκε γενική επιστράτευση, στην οποία συμπεριλαμβάνονταν και οι Έλληνες του Πόντου. Οι περισσότερες Έλληνες προκειμένου να αποφύγουν τις δυσμενείς συνθήκες της εξοντωτικής στράτευσης κατέφευγαν στα βουνά με συνέπεια να δημιουργηθούν οι πρώτες ανταρτικές ομάδες.

Η σύγκρουση με τις τουρκικές δυνάμεις ήταν άνιση και δεν είχε, παρά την πραγματική τιτανομαχία τους, αίσια αποτελέσματα. Έλειπε η ενιαία διοίκηση, ο συντονισμός, ο απαραίτητος εξοπλισμός και η τροφοδοσία. Πλέον αυτών στα βουνά ακολούθησαν και τα γυναικόπαιδα με συνέπεια να δυσκολέψουν σημαντικά οι κινήσεις και οι προσπάθειές τους. Τέλος, δεν τους παρασχέθηκε ουδεμία συνδρομή και βοήθεια από το επίσημο Ελληνικό κράτος.

Στη συνέχεια οι Έλληνες του Πόντου, κατά την διάρκεια των ετών από 1917 έως 1922 προσπάθησαν να επιτύχουν την ίδρυση ανεξάρτητου κράτους. Οι προσπάθειες όμως απέτυχαν κι έτσι η Ποντιακή Δημοκρατία έμεινε ένα ανεκπλήρωτο όνειρο.

Η Γενοκτονία

Μετά την επικράτηση των νεότουρκων άρχισαν οι διώξεις και ο πόλεμος κατά των Ελλήνων σε ολόκληρη την Τουρκία και ιδιαίτερα στον Πόντο. Την 19η Μαΐου ξεκίνησε η δεύτερη και σκληρότερη φάση της Γενοκτονίας των ποντίων.

Οι συστηματικοί διωγμοί με σκοπό την εξόντωση των Ελλήνων ενετάθησαν τόσο κατά την παραμονή όσον και κατά την διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

Η κατάληψη της Τραπεζούντας το έτος 1916 από τους Ρώσους είχε ως συνέπεια την οργάνωση ανταρτικών ελληνικών ομάδων σωτηρίας, οι οποίες χρησί-

μευαν ως ένα πρόσθετο πρόσχημα στους τούρκους προκειμένου να εξαφανίσουν ό,τι ελληνικό είχε απομείνει στην περιοχή του Πόντου.

Εφαρμόστηκαν συστηματικά εξορίες, εκτοπισμοί, βιασμοί, βασανιστήρια, λεηλασίες, δολοφονίες και το φοβερότερο ο εξισλαμισμός των χριστιανών. Μεταξύ των κατοίκων, εκτός από τους εξισλαμισθέντες Έλληνες, υπήρχαν και οι αποκαλούμενοι κρυπτοχριστιανοί, οι οποίοι απέκρυπταν την χριστιανική τους θρησκεία και ασκούσαν κρυφά τα χριστιανικά τους καθήκοντα.

Η δεύτερη και συστηματικότερη περίοδος της γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου άρχισε μετά τον Μάιο του 1919, ήτοι μετά την απόβαση των Ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων στη Σμύρνη.

Τα εγκλήματα και ο τρόπο εκτελέσεώς τους εκ μέρους των νεότουρκων είναι απερίγραπτα, φρικιαστικά και ξεπερνούν και την πλέον αχαλίνωτη διεστραμμένη φαντασία. Κτηνώδη επινοήματα βασανιστικού θανάτου, σαδιστικής κακουργίας, μεθοδικής απάνθρωπης συμπεριφοράς.

Οι τούρκοι επεδίωξαν και επέτυχαν την εθνοκάθαρση, την καταστροφή των Ελληνικών πολιτιστικών και θρησκευτικών μνημείων, την βίαιη εκδίωξη των Ελλήνων χριστιανών από τις προγονικές τους εστίες και γενικά την διάλυση ενός ολόκληρου κόσμου και πολιτισμού αρχαίου, μεσαιωνικού και νεότερου.

Η γενοκτονία των Ελλήνων χριστιανών του Πόντου ήταν συνειδητή και κεντρική πολιτική των νεότουρκων, αλλά και στη συνέχεια των εθνικιστών του Κεμάλ.

Η τουρκική πολιτική της εξόντωσης των Ελλήνων χριστιανών της Μ. Ασίας δεν ήταν αποτέλεσμα της αντίδρασης για την παρουσία Ελληνικού στρατού στην Τουρκία, δεδομένου ότι οι διώξεις τους είχαν αρχίσει προ της έναρξης του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Επίμετρο

Οι τούρκοι κατά μεν τα έτη 1914 – 1918 προέβησαν στην γενοκτονία ολόκληρου του Αρμενικού έθνους και εκρίζωσαν εκατοντάδες χιλιάδες Ελλήνων από τις εστίες τους, οι οποίοι και απέθαναν εξόριστοι. Κατά δε τα έτη 1919 – 1922 το εθνικό κίνημα των τούρκων ολοκλήρωσε το έργο των νεότουρκων με την συστηματική εξόντωση των Ελλήνων του Πόντου, της Ανατολικής Θράκης και της υπόλοιπης Μ. Ασίας.

Η γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου, ήτοι η συστηματική και διά βίαιων, κυρίως, μέσων εξόντωση 353.000 κατοίκων της περιοχής, εκτελέστηκε με σφαγές, δολοφονίες, εκτελέσεις, εξαντλητικές πορείες θανάτου, έκθεση σε κακουχίες με στέρηση τροφής και νερού και με την κατάταξη στα τάγματα εργασίας {αμελέ ταμπουρού}. Είναι ένα έγκλημα απόλυτα και πλήρως τεκμηριωμένο.

Ο μισός και πλέον ελληνικός πληθυσμός της Μ. Ασίας και της Ανατολικής Θράκης από τις αρχές του 1914 έως το τέλος του 1923 εξοντώθηκε υπό των Τούρκων. Υπολογίστηκε ότι ο αριθμός των θυμάτων υπερέβη το ενάμισυ εκατομμύριο.

Ο διαχωρισμός της γενοκτονίας σε τρεις κατηγορίες δεν βοηθά την ενιαία αναγνώριση αυτής. Είναι αναγκαίο και επιβεβλημένο όπως καθορισθεί μια ημέρα εθνικής μνήμης και ενιαία συντονισμένη πολιτική, διπλωματική και επιστημονική

δράση διεθνούς αναγνώρισης της γενοκτονίας των ελλήνων της Μικράς Ασίας και της Ανατολικής Θράκης από το τουρκικό κράτος.

Αποτελεί μονόδρομο η χάραξη εθνικής στρατηγικής στη διεκδίκηση της διεθνούς αναγνώρισης της γενοκτονίας του Μικρασιατικού Ελληνισμού.

Θεσσαλονίκη, Μάιος 2025.

Π Η Γ Ε Σ

- Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό “ΗΛΙΟΣ” {Τόμος IB}
- Πόντος 30 Αιώνες Ελληνισμού {Ένθετο Καθημερινής}
- Χάρη Τσιρκινίδη· Συνοπτική Ιστορία της Γενοκτονίας των Ελλήνων της Ανατολής
- Βικιπαίδεια